

ТОТАЛІТАРНІ ДЕРЖАВИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ І ПРАКТИКА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Сучасний етап розвитку світової цивілізації характеризується зростанням ролі засобів масової інформації та інформаційних систем у розвитку людства. Водночас, зростає й небезпека відродження тоталітарних систем на основі контролю над інформаційно-комунікативними засобами – так званого інформаційного тоталітаризму.

На нашу думку тоталітарна держава – це форма авторитарних держав періоду імперіалізму, що характеризується повним (тотальним) контролем держави над всіма сферами життя суспільства [4, с. 23].

Нині тоталітарний режим – це ідеологічне обґрунтування плюс технологія. Обидва компоненти зазнають змін (ідеологія тоталітаризму є демагогічною) й модифікуються (нацисти впроваджували «опитування» суспільної думки, але це не змінювало ідеологічного обличчя нацизму). Ідеологія тоталітаризму є відносно статичною, а технологія – навпаки, виявляється надзвичайно динамічною.

Витоки тоталітаризації сучасної Росії слід шукати в конституційних реформах початку ХХІ ст. Будь-які спроби формування регіональної опозиції були знівельовані. Якщо у 1999 р. вищі посадові особи суб'єктів РФ обиралися усіма громадянами Росії, то з грудня 2004 р. це право зникло. Перша редакція Конституції РФ 1993 р. передбачала президентську каденцію у 4 роки, то сучасна редакція збільшила строк повноважень глави російської держави аж до 6 років. Фактично, зазначені конституційні зміни призвели до нівелювання системи стримувань і противаг, що не могло не викликати певний спротив окремих інститутів громадянського суспільства. Проявами цього, поміж іншим, стало блокування соціальних мереж. Так, суддя Таганського суду Москви Ю. Смоліна задовольнила позов Роскомнагляду, постановивши заблокувати месенджер Telegram на території Росії. Ю. Смоліна дозволила

почати блокування негайно – до набрання рішенням за позовом чинності. Нагадаємо, раніше Верховний суд Росії визнав законним наказ ФСБ про дешифровку повідомлень у Telegram. Telegram, в свою чергу, надіслав до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) скаргу на рішення Міщанського суду Москви, який у грудні минулого року оштрафував компанію на 800 тис. рублів за відмову надати ключі шифрування ФСБ. «Роскомнагляд» подав позов до суду про блокування Telegram і попросив негайно заблокувати месенджер у разі задоволення позову в суді. П. Дуров заборонив адвокатам приходити на засідання суду щодо блокування Telegram в РФ та заборонив юристам брати участь у засіданні суду про блокування месенджера за позовом Роскомнагляду [5]. Нині в Росії легко можна прослідити політику тоталітаризму, особливо, що стосується ЗМІ та соціальних мереж, які активно перевіряються Роскомнаглядом, або спецслужбами. Після перевірки, або, якщо власник соціальної мережі, чи певної сторінки у соціальній мережі, відмовиться надати дані для проведення перевірки, то сторінку або навіть соц. мережу блокують, для користувачів, що проживають на території Російської Федерації, тим самим обмежуючи доступ громадян до інформації.

Не менші проблеми нині існують в КНДР, яка переживає досить складний етап свого реформування. Перші спроби модернізації країни розпочалися ще у часи правління Кім Ір Сена, коли в країні дрібним підприємцям надали можливість торгувати на вулиці продуктами і напоями [3, с. 44]. Проте, подальші перетворення були штучно припинені і тривалий час північнокорейська модель цілком підпадала під визначення тоталітарного режиму. Для конституцій 1948 і 1972 років характерна низка демократичних статей, виконання яких, утім, є неможливим за тоталітарного режиму. Зокрема, ст. 67 Конституції КНДР 1972 р. декларує: «Громадяни користуються свободою слова, преси, зборів, демонстрацій і об'єднань. Держава створює усі умови для вільної діяльності демократичних політичних партій і громадських організацій» [2, с. 279]. Проте південнокорейський «Політичний словник» говорить: «Свобода вираження може бути широко гарантована тільки під керівництвом партії і контролем держави» [1]. Культурологічною основою тоталітаризму є спроба переривання природних культурних традицій і

створення на базі культурологічних підмін і фальсифікацій нової, особливої, агресивної субкультури, що претендує на тотальність. На зміну буддизму, християнству та іншим традиційним для Кореї релігійним і філософським навчанням прийшла ідеологічна система чучхе, яка закріплена на конституційному рівні (ст. 3 Конституції 1972 р.) [2, с. 269]. У її основі лежить такий принцип: «Творці історії, так само як і усього світу, і тому природу та суспільство можна змінити руками цих творців... Маса – рушійна сила революції... але вони можуть діяти як творці тільки під керівництвом великого вождя...» [1]. Культ особи Кім Ир Сена і, меншою мірою, його нащадків – сина Кім Чен Ира і онука Кім Чен Ина і на сьогодні залишається основою індоктринації у Північній Кореї.

З вище сказаного можна зробити висновок, що нині тоталітарний режим – це ідеологічне обґрунтування плюс технологія. Обидва компоненти зазнають змін (ідеологія тоталітаризму є демагогічною) й модифікуються (ще нацисти впроваджували «опитування» суспільної думки, але це не змінювало тоталітарного характеру їхнього режиму).

Ідеологія тоталітаризму є відносно статичною, а технологія – навпаки, виявляється надзвичайно динамічною. Жонгливання гаслами – це камуфляж, нарощування терористичної присутності тоталітарної держави у суспільстві – це прояв його «невмирущого» змісту. Технологія розвивається за законами відповідності ступеня ефективності її реалізації примітивізованим запитам маргінального суспільства. Конституційні і законодавчі бар'єри, судові рішення і громадська думка стають лише фасадними засадами існування сучасного тоталітарного режиму.

Список використаних джерел

1. Захаров Б. Тоталітаризм і свобода вираження поглядів у Північній Кореї. Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. 4 грудня 2001. URL: <http://khp.org/index.php?id=1007461144> (дата звернення: 3.01.2019).
2. Социалистическая Конституция Корейской Народно- Демократической Республики 27 декабря 1972 г. / пер. на русск. Н. П. Гуреевой. Конституции государств Азии: в 3 т. / под ред. Т. Я. Хабриевой. Москва: НОРМА. Т. 3: Дальний Восток. 2010. С. 267-296.
3. Сухонос В. В. Державне правління: еволюція сучасних форм: монографія. Суми : Університетська книга, 2013. 310 с.

4. Сухонос В. В., Волочай Ю. В., Соколенко О. П. Монархічна форма правління і тоталітарний режим: дихотомія антиномії та симбіозу. Правові горизонти / Legal horizons. 2017. № 4 (17). С. 22-29.
5. У Росії дозволили заблокувати Telegram ТСН. 13 квітня 2018. URL:<https://tsn.ua/svit/u-rosiyi-dozvolili-zablokuvati-telegram-1139409.html> (дата звернення: 3.01.2019).

Дуброва Г.О.

*студентка міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету імені Я. Мудрого, м. Харків
Науковий керівник: Шигаль Д.А., к.ю.н., доцент*

ВІКІНГИ – ПОТУЖНИЙ ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ЧИННИК ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Раптово з'явившись на просторах Європи у VIII столітті, вікінги вогнем і мечем вписали своє ім'я у світову історію. Як і чому вікінги змогли, увірвавшись у межі Європи, не зустрічаючи особливого опору, господарювати в ній протягом цілих століть, розхитавши основи могутніх держав, таких, наприклад, як імперія Карла Великого? Як їм вдалося втриматися і осісти у Нормандії, Сицилії, Ісландії? Чи були вони двигуном торгівлі свого часу, або навпаки гальмували її?

Епоха вікінгів – епоха широкої експансії скандинавів, що приймала найрізноманітніші форми, які до сих пір залишаються вельми цікавими для свого подальшого вивчення. Дослідження вчених показали, що багато факторів спонукали тогочасних норманів як на те, щоб покинути землю пращурів і переселитися «за моря», так і на життя, сповнене пригодами та небезпеками.

У скандинавській літературі дотепер знаходить своїх прибічників гіпотеза, висунута понад 100 років назад Й. Стеенструпом, зміст якої полягає у перенаселенні (викликаному полігамією) як основному стимулі подорожей вікінгів. У сучасній історичній науці цього положення притримується датський археолог Й. Брьондстед, який доповнив його висновком про протиріччя у скандинавському суспільстві, які пішли від затвердження усього маєтку після смерті батька за старшим сином. Як